

Maria Keller – Hamela

ES EJU UZ TIESU

Originālais izdevums:

„Idę do sądu”,

Nobody's Children Foundation (Fundacja Dzieci Niczyje), Warszawa 2002

Fundacja Dzieci Niczyje
ul. Walecznych 59, 03-926
Warszawa
e-pasts: fdn@fdn.pl
mājas lapas adrese: www.fdn.pl

Nodibinājums "Centrs Dardedze"
Adrese: Cieceres ielā 3a, Rīga, LV-1002,
Kontakttālrunis: 7600686, Fakss: 7612614,
e-pasts: dardedze@gmail.com
mājas lapas adrese: www.centrsdardedze.lv

Tulkojums un adaptācija: "Centrs Dardedze"
Grafiskais dizains: Kašija Dippela („Kasia Dippel")
Salikums: Studija Lokal ("Studio Lokal")
Drukāts:

Šī grāmata tapusi izmantojot sekojošas izdevniecību grāmatas:
What's Happening in Court? An Activity Book for Children Who Are Going to Court in California,
Administrative Office of the Courts, Center for Families, Children and the Courts, 1999

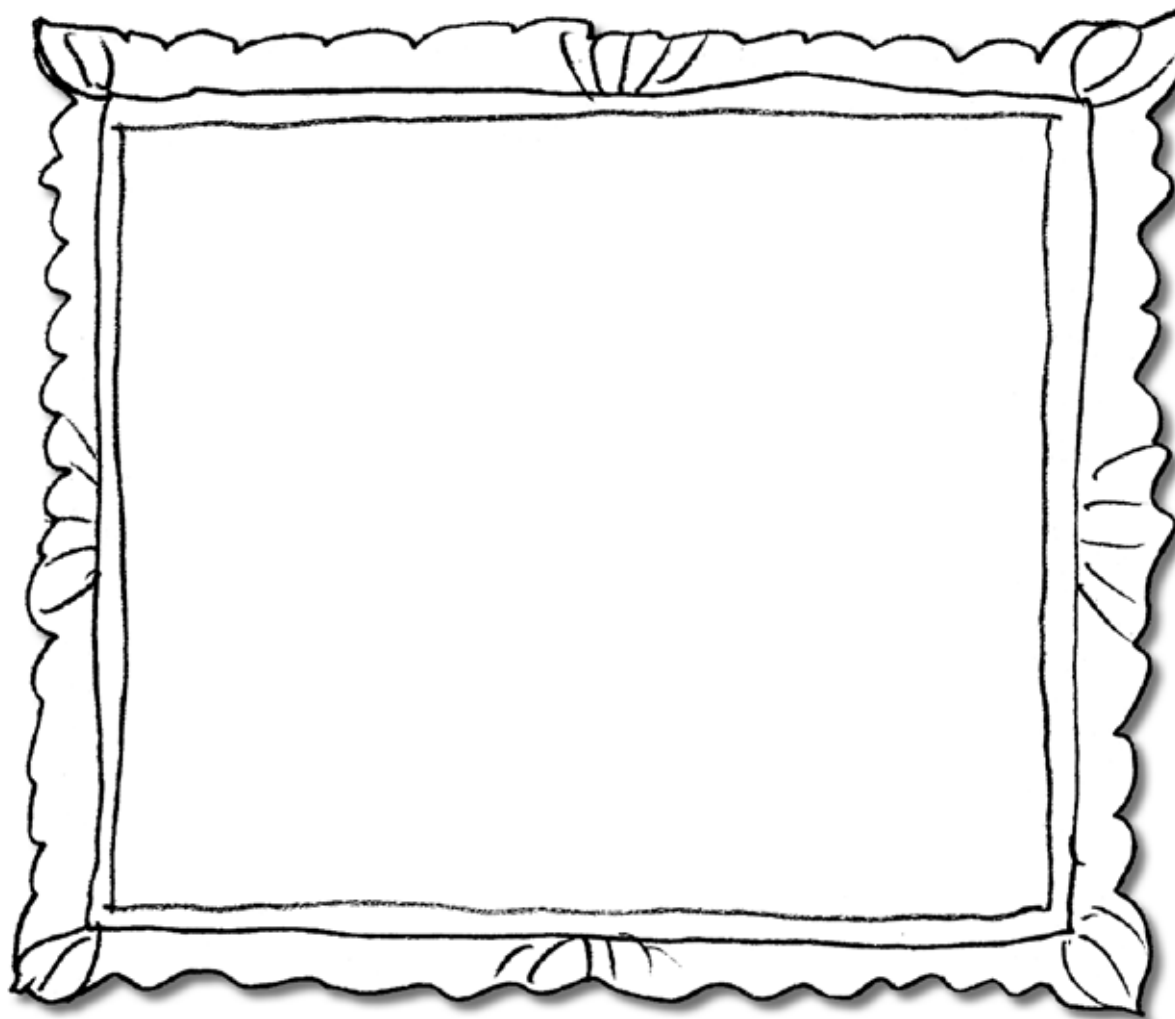
Getting ready for the court. Lynn M. Copen, Linda M. Pucci, Sage 2000

Finansējums:

Šī publikācija izdota pateicoties Eiropas savienības finansiālajam atbalstam. Par publikācijas saturu atbild Fundacija Dzieci Niczyje
Tajā paustie uzskati nekādā gadījumā neatspoguļo Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

ISBN 83-919864-4-6

Es eju uz tiesu
Šī grāmatiņa pieder
Rāmīti vari uzzīmēt savu portretu.

Tu esi uzzinājis, ka Tev ir jāiet uz tiesu un jāsatiekas ar tiesnesi. Reizēm tā notiek, ka bērniem ir jādodas uz tiesu, lai pastāstītu tiesnesim par to, ko viņi ir redzējuši un dzirdējuši, kas ar viņu vai kādu citu ir atgadījies. Tas, ko Tu vari pastāstīt pieaugušajiem, ir ļoti svarīgi. Piedalīšanās tiesā var būt nepatīkama un satraucoša. Tādas lietas atgadās ne tikai ar Tevi, bet arī ar citiem bērniem, kā arī ar pieaugušajiem. Tiesnesim vajag to dzirdēt no Tevis.

Bērni iet uz tiesu ne tikai Latvijā, bet arī citās valstīs. Var būt arī tā, ka tajā pašā dienā, kad Tu būsi tiesā un atbildēsi uz tiesneša jautājumiem, citi bērni citās valstīs un pilsētās, piemēram, Austrālijā, kur dzīvo tik mīļīgi zvēriņi kā ķenguri, atbildēs tiesnesim uz līdzīgiem jautājumiem. Brīžiem arī pieaugušie ir mazliet nobijušies pirmo reizi ejot uz tiesu. Ja Tu par kaut ko baidīsies, pastāsti par to kādam pieaugušajam, ar kuru kopā būsi tiesā.

Atceries, ka Tu neej uz tiesu tādēļ, ka esi izdarījis (-usi) ko sliktu, bet gan tādēļ, lai pastāstītu tiesnesim par to, kas ir atgadījies. Tu laikam vēlies uzzināt, kas notiek tiesā? Varam izdarīt tā, ka uzdosim Tavā vietā jautājumus, bet kāds no pieaugušajiem uz tiem atbildēs. Labi?

Bērns: Kas ir tiesa?

Tiesa ir tāda ēka, kurā cilvēki bieži runā par svarīgām un sarežģītām lietām, un atbild uz tiesneša jautājumiem. Pacienties atcerēties, vai esi kādreiz bijis (-usi) kādā vietā, kur cilvēki kārto dažādas svarīgas lietas un kur parasti cilvēki viens otru nepazīst. Vai esi kādreiz bijis (-usi), piemēram, pastā, poliklīnikā vai bankā? Tiesa ir līdzīga šīm institūcijām.

Tu turp dodies tādēļ, lai pastāstītu par to, kas atgadījies. Pastāstītu taisnību.

Bērns: Kā izskatās tiesa?

Tu jau zini, ka tiesa atrodas lielā ēkā. Tajā atrodas dažādas zāles. Dažas ir mazas, citas lielas. Šīs zāles ir tiesas zāles. Tajās strādā cilvēki, kurus sauc par juristiem. Viņi uzdod jautājumus dažādiem cilvēkiem, tajā skaitā arī Tev. Vienā no tādām zālēm Tu satiksi tiesnesi.

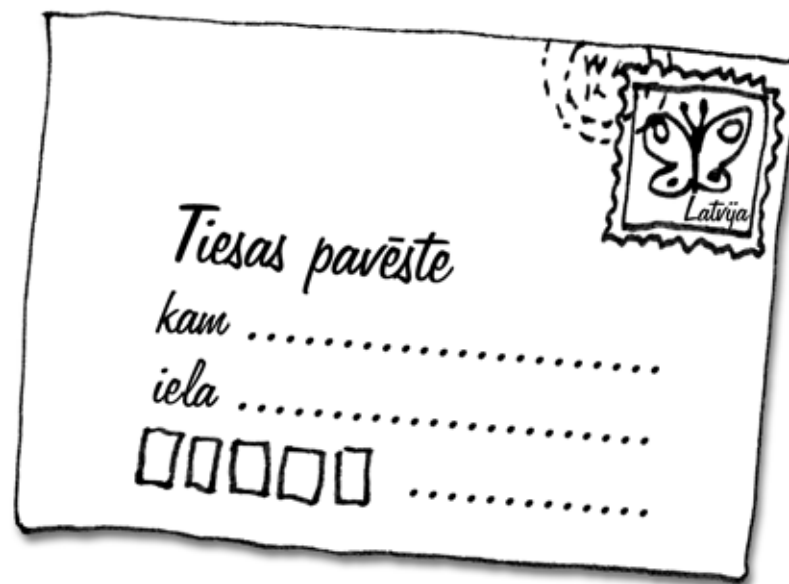

Bērns: Kādēļ man ir jāiet uz tiesu?

Uz tiesu Tu ej tādēļ, ka esi tiesnesim ļoti svarīga persona. Tikai Tu vari pastāstīt par to, ko esi dzirdējis (-usi) vai arī par to, kas ar Tevi vai kādu citu ir atgadījies. Tiesai tā ir ļoti svarīga informācija. Turp Tu dodies, lai parunātu ar tiesnesi un citiem juristiem, kā arī atbildētu uz viņu uzdotajiem jautājumiem.

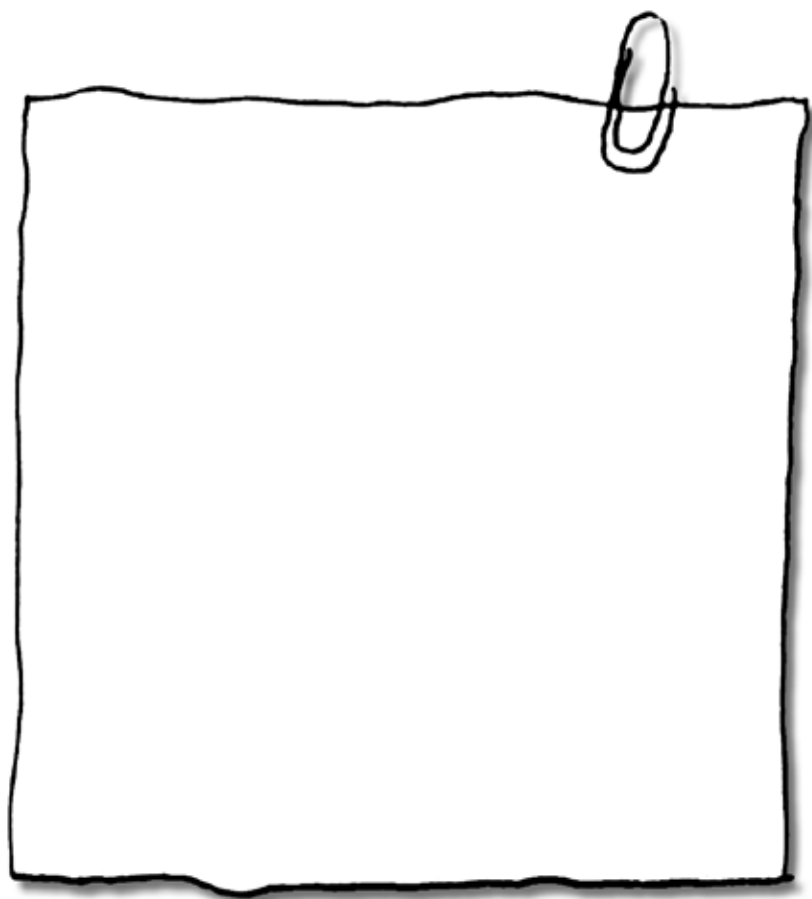
Bērns: Kā es uzzināšu, ka man ir jāiet uz tiesu?

Tevi uzaicinās. Tu saņemsi speciālu vēstuli, kuru pieaugušie sauc par tiesas pavēsti. Tur būs uzrakstīts, kad un cikos Tev ir jāierodas tiesā.

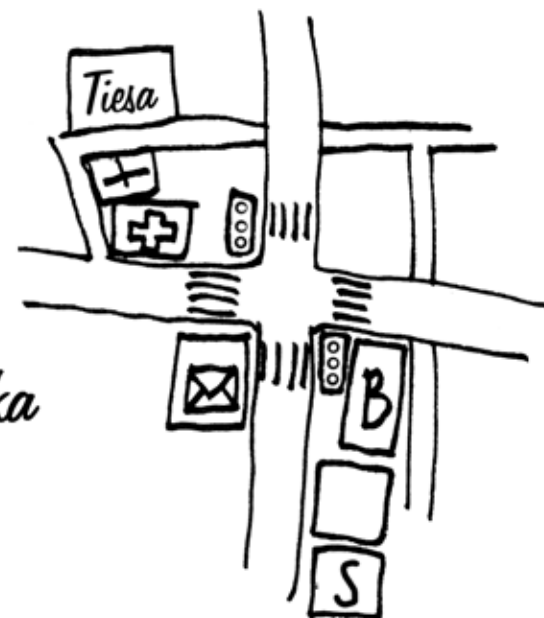

Bērns: Kurš turp dosies kopā ar mani?

Bērns nekad neiet uz tiesu viens pats. Turp kopā ar Tevi dosies Tava mamma, tētis vai kāds cits, varbūt aizbildnis, audzinātājs, pedagogs. Par to Tu uzzināsi iepriekš. Tiesa, uz kuru dodies atrodas
..... . Vari palūgt kādam pieaugušajam, lai Tev paskaidro, kur tas ir. Varbūt kopā uzzīmējiet plānu, kā turp var nokļūt?

- - banka
- - pasts
- - poliklinika
- - skola
- - luksofors

Atcerēsimies, par ko līdz šim esam runājuši?

Tiesa ir ēka, uz kuru dodas dažādi cilvēki, lai pastāstītu taisnību par svarīgiem notikumiem;

Tiesā atrodas daudzas istabas ko sauc par tiesas zālēm;

Tiesas zālē satiksi tiesnesi un citus juristus, par kuriem Tev vēl stāstīsim šajā grāmatiņā;

Par to, kad Tev ir jāierodas tiesā, uzzināsi no speciālas vēstules – tiesas pavēstes;

Uz tiesu kopā ar Tevi dosies kāds no pieaugušajiem.

Bērns: Kas strādā tiesā?

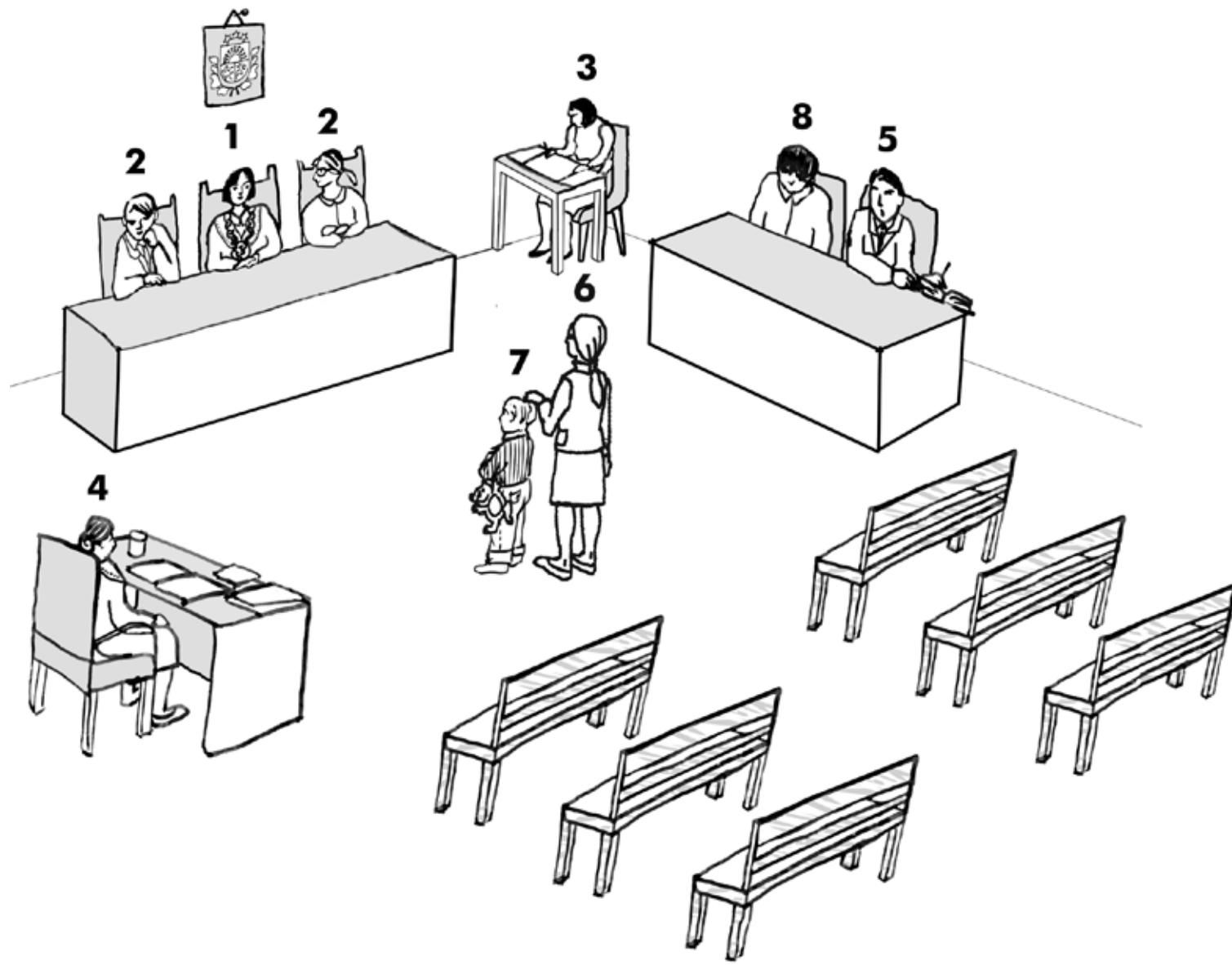
Tiesā strādā tiesneši un citi juristi. Jurists ir cilvēks, kas daudzus gadus ir mācījies tieslietas - ko ir atļauts darīt un ko nē. Visi cilvēki grib justies droši, tādēļ jau ļoti senā pagātnē tika noteiktas stingras tiesības jeb noteikumi, likumi, kuri ir jāievēro, lai viens otram nedarītu pāri. Juristi cenšas visu noskaidrot un saprast, kas noticis, vai kādam nav nodarīts pāri. Dažreiz ir jāuzdod ļoti daudz jautājumu. Juristi rūpējas par to, lai mēs visi justos droši.

Paskaties uz zīmējumu (11.lpp.), kurā ir attēlota tiesas zāle. Pastāstīsim Tev tagad par cilvēkiem, kurus Tu tur satiksi. Pamēģini zīmējumā atrast personas numuru un izlasi par šo personu. Pēc tam izkrāso tās personas, par kurām lasīsi.

1. Tiesnesis – ir vissvarīgākā persona zālē un pirmā, kas ar Tevi runās. Latvijā ir dažādas tiesas, kurās arī tiesneši ir dažādi apģērbti. Rajona tiesas tiesnesis nēsā tādu mazliet dīvainu apmetni melnā krāsā, bet apgabala tiesas tiesnesis nēsā tumši sarkanu apmetni. Šo apmetni sauc par mantiju. Kaklā tiesnesim ir uzkārtā plata ķēde ar Latvijas valsts ģerboni. Tiesneši bija jau sen atpakaļ, bet tad viņi izskatījās pavisam savādāk: viņi nēsāja smieklīgas parūkas – mākslīgos matus ar lokām. Kādreiz par tiesnešiem varēja būt tikai vīrieši, taču tagad par tiesnesi var būt gan vīrietis, gan sieviete. Tiesneši ir pieauguši cilvēki.

Bieži viņi ir māmiņas vai tēti, un bieži arī viņiem ir dažādas problēmas.

Tiesneši sēž uz paaugstinājuma aiz liela galda un uzmanīgi ieklausās tajā, ko runā cilvēki, kuri ir uzaicināti ierasties tiesā. Tiesas laikā viņš runās ar Tevi un ar juristiem. Tiesnesis izlemj, kurš un kad runās, rūpējas par to, lai katrs varētu pateikt to, kas viņam ir svarīgi. Tiesnesis rūpējas arī par to, lai visi ievērotu noteikumus, kas valda tiesas zālē. Tiesnesis arī izlems, kas notiks ar to cilvēku, kurš ir izdarījis kaut ko sliktu un pārkāpis likumu. Tiesnesis rūpēsies par to, lai Tu justos droši un lai tiesas zālē tiktu ievērota kārtība.

2. Piesēdētāji – tie ir cilvēki, kas sēž blakus tiesnesim. Pārsvarā tiesā tiesnesis sēž pie lielā galda viens pats, bez piesēdētājiem. Bet ir tiesas, kurās piedalās divi piesēdētāji un viņi sēž tiesnesim abās pusēs. Viņiem nav īpašu apģērbu vai atšķirības zīmju. Piesēdētāji palīdz tiesnesim darbā. Ne Tu, ne arī apsūdzētais nepazīst šos cilvēkus. Viņi klausās, ko runā tiesnesis, ko saki Tu, apsūdzētais un citas personas. Piesēdētāji var uzdot Tev jautājumus, bet pēc tam kopā ar tiesnesi izlemj, vai apsūdzētais ir izdarījis ko sliktu vai nav.

3. Tiesas sēžu sekretārs – tas ir cilvēks, kurš sēž pie maza galdiņa tiesas zālē un pieraksta visu, ko cilvēki tiesā saka. Viņš atzīmēs arī visu, ko pateiksi Tu. Tiesas sēžu sekretārs visu laiku raksta.

4. Prokurors – nēsā melnu mantiju ar samta apkaklīti. Prokurorēm sievietēm var būt balta apkaklīte, ko sauc par žabo. Prokurors pirmais pastāstīs tiesnesim, kas ir atgadījies. Viņš to zina, jo ir runājis, piemēram, ar policistiem vai arī ar citām personām, kuras domā, ka ir noticis kaut kas slikts, un, ka tas nav saskaņā ar likumu. Iespējams, ka Tu jau esi agrāk iepazinies ar prokuroru, varbūt viņš ir runājis ar Tevi pirms satiki viņu tiesas zālē. Prokurors aizstāv to cilvēku tiesības, kuriem noticis kas slikts, kā arī pārstāv Tevi tiesā.

5. Advokāts (aizstāvis) – ir persona, kas sēž tuvu līdzās apsūdzētajam. Advokāts ir ģērbies uzvalkā. Var gadīties, ka viņš uzdos Tev sarežģītus vai pat nepatīkamus jautājumus. Advokāts aizstāv apsūdzēto un dara visu, lai pārliecinātu tiesu, ka apsūdzētais nav vainīgs, nav vēlējies to izdarīt, vai arī to ir izdarījis kāds cits. Apsūdzētais labāk jūtas tad, kad viņam līdzās ir aizstāvis. Dažreiz tie var būt divi, bet dažreiz pat trīs advokāti.

6. Psihologs – viņš tiesā ir tādēļ, lai Tev palīdzētu. Tas var būt kāds, ar kuru Tu iepazinies jau agrāk un ar kuru jau esi runājis, vai arī kāds cits. Ja mazliet baidies vai jūties nepārliecināts, vienmēr vari lūgt viņam palīdzību.

7. Liecinieks – ir persona, kas atnāk uz tiesu, lai parunātu ar juristiem un atbildētu uz viņu jautājumiem. Kad Tu atbildēsi uz jautājumiem, stāvot iepretim tiesnesim, tad arī Tu būsi liecinieks. Reizēm tiesnesis atļauj bērniem sēdēt.

Pieaugušie liecinieki, sākot atbildēt uz tiesneša jautājumiem, paraksta liecinieka brīdinājumu, ka runās patiesību. Ja Tu būtu pieaugušais, arī Tev būtu jāparaksta liecinieka brīdinājums.

Atceries, ka tiesa ir tāda vieta, kur ir jārunā patiesība.

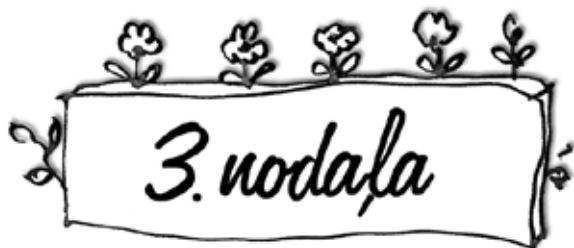
8. Apsūdzētais – viņam nav jābūt sliktam cilvēkam, bet var būt tā, ka viņš ir izdarījis kaut ko sliktu. Varbūt tas ir kāds, kuru Tu vispār nepazīsti, vai arī pazīsti tikai mazliet. Tas var būt kāds tuvinieks, kuru pazīsti ļoti labi, kuru mīlēji vai mīli joprojām. Dažreiz apsūdzētais var būt kāds no Tavas ģimenes. Gadās, ka ir pat vairāki apsūdzētie. Apkārt apsūdzētajam var sēdēt policisti formas tērpos. Iespējams, ka tiesnesis palūdz apsūdzēto iziet no tiesas zāles, kad liecību sniegsi Tu. To tiesnesis dara tādēļ, lai Tu justos droši un varētu mierīgi runāt. Apsūdzētais ne vienmēr saka patiesību un neparaksta liecinieka brīdinājumu, ka runās patiesību. Cilvēki melo dažādu iemeslu vadīti.

Bērns: Kā Tu domā, kāpēc cilvēki melo?

Es domāju, ka reizēm tāpēc, ka ir izdarījuši ko sliktu un baidās, ka tiks par to sodīti, vai arī paši kaunas par to, ko izdarījuši. Vai Tev ir gadījies, ka kāds Tevi ir piemānījis?

Uzzīmē kā Tu tiesas zālē runā patiesību.

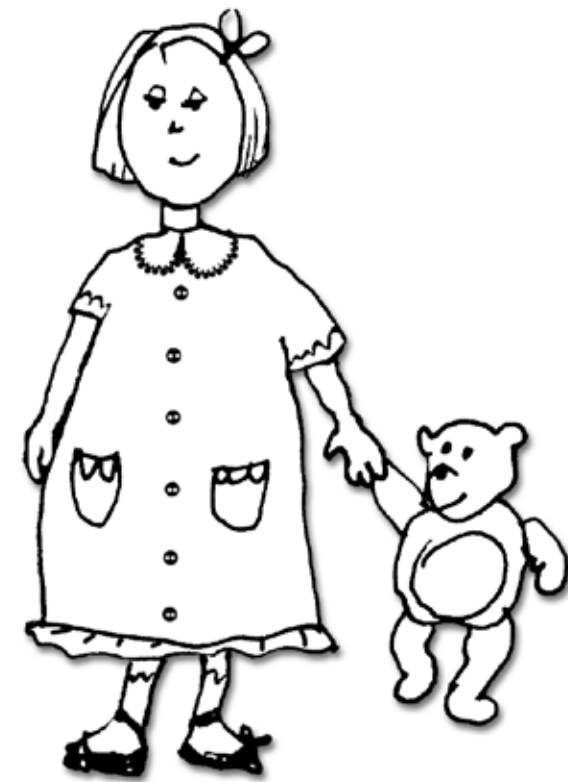
Bērns: Kā man ir jāgērbjas, ejot uz tiesu?

Vari apģērbties tā, lai Tu justos labi. Tikai atceries, ka Tu neej spēlēt bumbu, bet uz svarīgu tikšanos. Ja vēlies justies brīvāk, vari paņemt līdzī savu mīļāko rotaļlietu vai grāmatiņu. (Rotaļlieta gan nevar būt pārāk liela.) Uz tiesu nedrīkst līdzī ņemt dzīvniekus. Atceries, ka tiesā ir jāierodas mazliet ātrāk. Tiesnesis ir ļoti aizņemts, viņam ir daudz dažādu darbu.

Bērns: Kas man jādara, kad mani aicinās uz tiesas zāli?

Kad tiksī uzaicināts (-a) ienākt tiesas zālē, Tu nostāsies tiesneša priekšā. Tiesnesis pajautās, kā Tevi sauc un cik Tev ir gadu. Ja Tu jau ej skolā, tad noteikti pajautās Tev arī par skolu un varbūt arī par ko citu. Tiesnesis vienkārši kādu brīdi parunāsies ar Tevi. Tiesnesis Tev atgādinās, ka Tev ir jārunā patiesība. Var gadīties, ka jautājumi skars Tavus vistuvākos cilvēkus, piemēram, mammu, tēti, brāli vai māsu. Tiesnesis pajautās, vai vēlies par viņiem runāt. Ja tas priekš Tevis būs par grūtu, tad Tev nav jāatbild uz šiem jautājumiem. Citi juristi, arī var uzdot Tev dažādus jautājumus. Beigās tiesnesis nolasīs to, ko Tu iepriekš stāstīji izmeklēšanas laikā (policistiem vai prokuroram) un jautās, vai tā bija patiesība. Kad tiesnesis un juristi beigs uzdot Tev jautājumus, viņi pateiks, ka vari iziet no tiesas zāles.

Tagad pastāstīsim vēl par to, kas bieži uztrauc bērnus. Daži bērni baidās no apsūdzētā, pat ja tas ir kāds no ģimenes locekļiem vai kāds ļoti tuvs cilvēks. Viņi domā, ja stāstīs tiesā taisnību, tad apsūdzētais uz viņiem kliegs, dusmosies vai pārtrauks pusvārdā. Tas gadās ļoti reti, bet, ja tā notiks, tiesnesis viņam aizrādīs.

Bērns: Par ko man tiesā jautās?

Tiesnesis un citi juristi Tev var uzdot daudz jautājumus. Tiesnesis gribēs uzzināt, vai Tu zini atšķirību starp patiesību un meliem.

Pamēģināsim to noskaidrot: ja Tu, piemēram, man pateiktu, ka esi žirafe, tad tie būtu meli. Bet tagad pasaki man patiesību.

Kas Tu esi?

Reizēm bērni kaut ko ir redzējuši, dzirdējuši un izjutuši, vai arī kāds viņiem kaut ko ir izdarījis. Par to ir jāpastāsta tiesā. Tiesnesis uzmanīgi Tevi uzklausīs. Runāšana tiesā tiek saukta par liecināšanu. Juristi uzdod ļoti daudz jautājumus. Dažreiz tie ir grūti saprotami. Ja tā notiek, tad pasaki tiesnesim, ka nesaproti jautājumu. Ikviens, pat pieaugušais, var kaut ko nesaprast un tad ir jāpārjautā par ko iet runa. Atceries: nekaunies un vienkārši pasaki:

„Es nesaprotu jautājumu.” – pamēģini to pateikt tagad.

Reizēm juristi lieto sarežģītus vārdus, kurus Tu vari nesaprast. Daudzi pieaugušie arī tos nesaprot. Tev nav jākaunas, ja kaut ko nesaproti. Tad pasaki:

„Es nesaprotu to vārdu” vai **„Es nesaprotu, ko tas vārds nozīmē.”**

Var gadīties arī tā, ka neesi sadzirdējis jautājumu vai arī dzirdēji to nepilnīgi. Tad saki: „**Es nesadzirdēju jautājumu**” vai „**Lūdzu atkārtojiet jautājumu**”

Reizēm juristi uzdod jautājumus, uz kuriem nezini atbildi. Tad Tu vari teikt: „Es nezinu.” Var arī gadīties, ka visu neatceries. Arī pieaugušie dažreiz aizmirst dažādas lietas. Tad vari teikt: „Es neatceros.”

Ja Tu kaut ko atceries, bet Tev ir grūti par to runāt, tad pasaki tiesnesim, ka nevēlies atbildēt uz šo jautājumu.

Atceries, tiesā ir jārunā patiesība.

Iespējams, ka kāds no juristiem uzdod jautājumu, kas nepatīk citiem juristiem. Vari dzirdēt izskanām vārdu „**iebildums**”, kas nozīmē „**nepiekrītu**”. Tad Tev nekas nav jāsaka. Juristi paši runās ar tiesnesi, bet pēc tam tiesnesis Tev pateiks, kas Tev tālāk jādara.

Bērns: Kas man jādara, ja būšu jau noguris (-usi)?

Bērni dažreiz nogurst tiesas zālē, viņiem gribas padzerties vai vajag aiziet uz tualeti. Tādas lietas atgadās bieži. Ja jutīsies noguris (-usi), gribēsi dzert vai aiziet līdz tualetei, palūdz tiesnesim pārtraukumu.

Bērns: Kas notiks, ja būšu uztraucies (- kusies), man klūs skumji vai arī es sākšu raudāt?

Nekas nenotiks. Tā var gadīties. Pieaugušie arī uztraucas vai raud, kad viņiem ir skumji. Atceries, Tev nav jāsteidzas, atbildot uz jautājumiem. Vissvarīgākais, lai Tu runātu patiesību. Ja jūties nobijies un satraukts, vari piekļaut sev klāt savu rotaļlietu, kuru esi paņēmis (-usi) līdz uz tiesu. Varbūt tas Tevi uzmundrinās un iedrošinās.

Bērns: Cik ilgi man būs jāuzturas tiesā?

Var būt dažādi. Dažreiz pirms ieiešanas tiesas zālē ir mazliet jāuzgaida gaitenī, jo tiesnesim ir jāparunā ar citiem cilvēkiem. Tādos gadījumos noder rotaļlieta vai grāmatiņa, kuru vari paņemt līdz uz tiesu. Reizēm bērni paņem līdz mozaīku vai puzzle. Liecināšana tiesas zālē var arī ieilgt, jo tiesnesis gribēs sīki par visu zināt un uzdos Tev un citām personām daudz jautājumus.

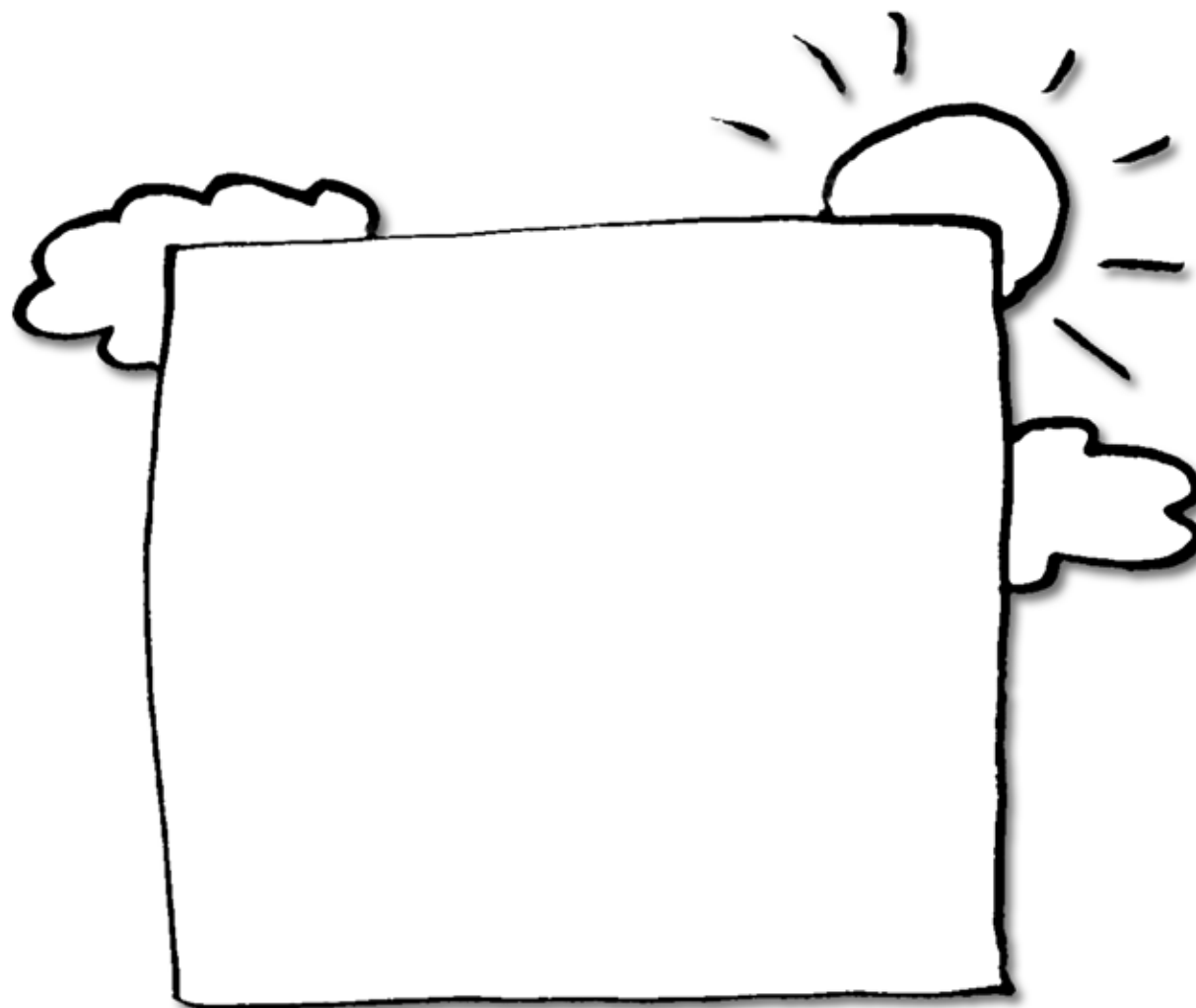
Bērns: Kas notiks, kad būšu atbildējis uz visiem jautājumiem?

Kad beigsi atbildēt uz jautājumiem, tiesnesis pateiks, ka vari iziet no tiesas zāles. Varbūt varēsi iet uz mājām, bet varbūt Tev vajadzēs vēl mazliet uzgaidīt gaitenī. Labāk par to pajautā kādam no pieaugušajiem, ar kuru būsi atnācis (-kusi) uz tiesu.

Bērns: Vai es uzzināšu, kas notiks ar apsūdzēto?

Vari pajautāt vecākiem vai aizbildņiem, ko tiesa izlēmusi. Citreiz gan viņi to uzreiz nezinās. Dažas prāvas ir ļoti garas, jo ir jārunā ar ļoti daudziem cilvēkiem.

Bērniem brīvajā ļoti patīk spēlēties. Laikam visvairāk viņiem patīk spēlēties. Uzzīmē, kur Tu gribētu rotaļāties, kad iznāksi no tiesas?

Bērns: Vai vari man atgādināt par ko mēs runājām?

Protams. Sāksim no sākuma:

Ja ar Tevi kaut kas ir atgadījies, Tu kaut ko esi redzējis (-usi) vai dzirdējis (-usi), tad vari būt liecinieks tiesā;

Vispirms Tu runāsi ar policistu vai prokuroru un psihologu. Ja prokurors atzīst, ka kāda persona ir izdarījusi ko sliktu, tad tai ir jāiet uz tiesu un jārunā ar tiesnesi. Tādu personu sauc par apsūdzēto;

Tiesnesis gribēs dzirdēt visu, kas atgadījies. Viņš runās ar daudziem cilvēkiem un izlems, vai apsūdzētais ir izdarījis ko sliktu, un vai ir pelnījis sodu;

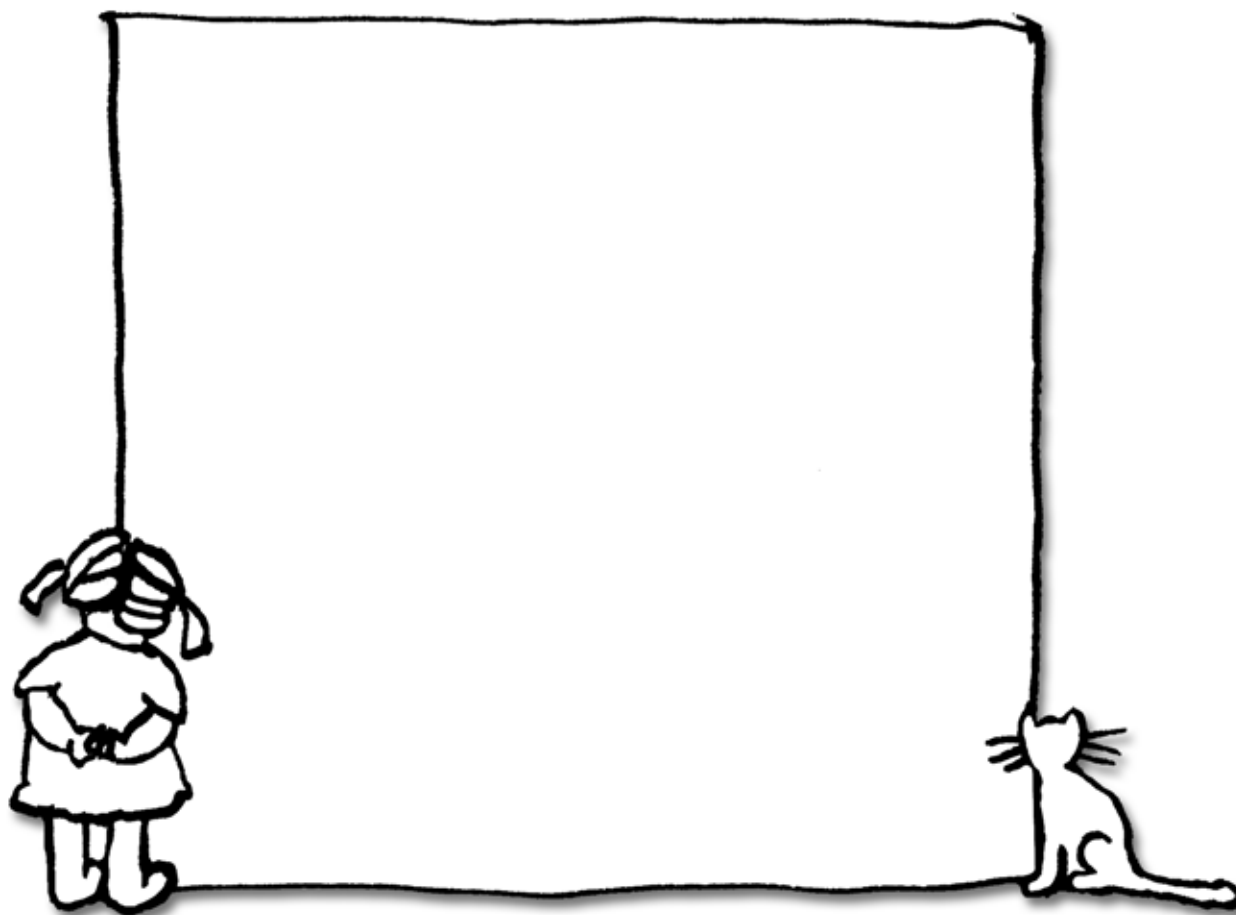
Apsūdzētais būs kopā ar savu advokātu (aizstāvi);

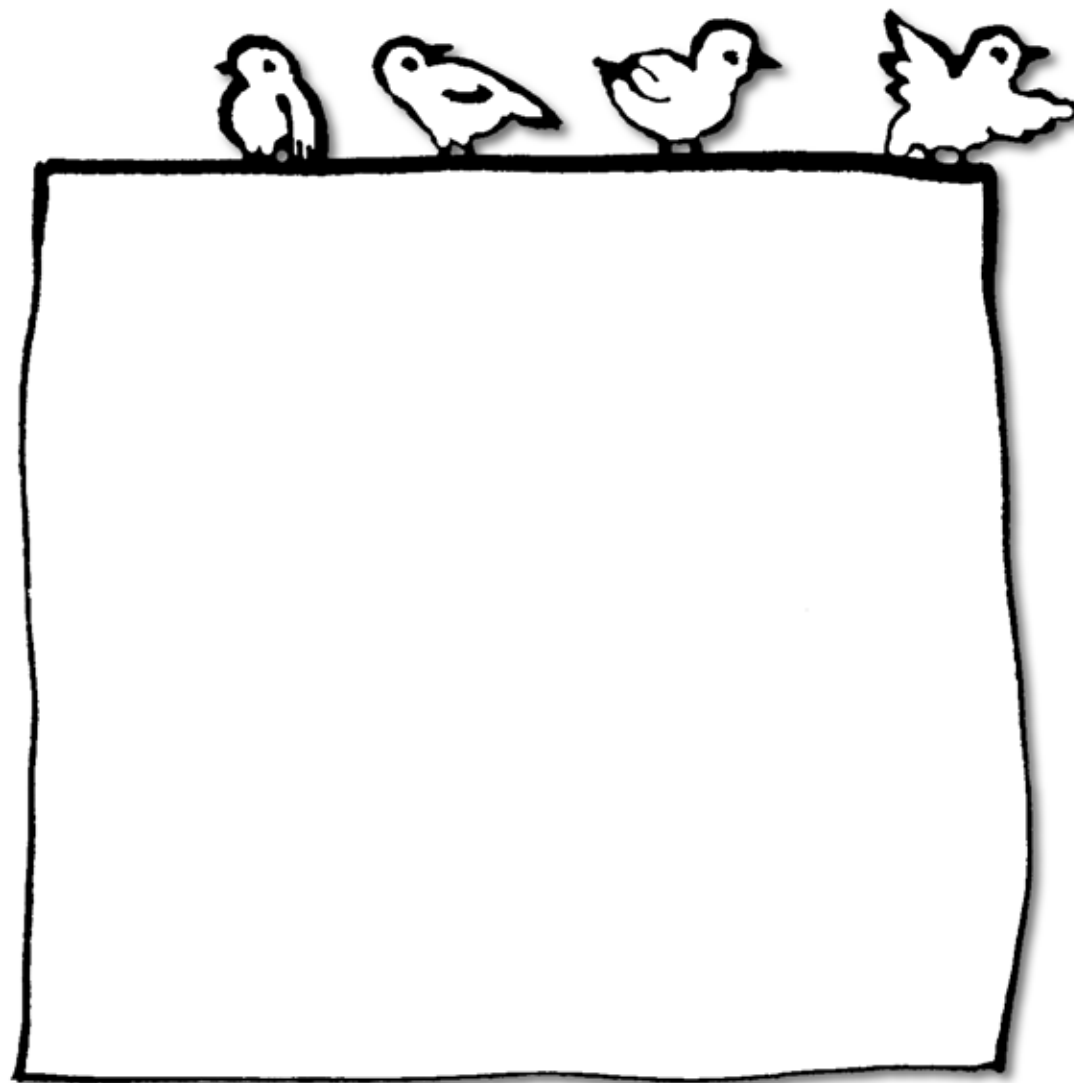
Tu iesi uz tiesu, lai parunātu ar tiesnesi un citiem juristiem, un lai atbildētu uz viņu uzdotajiem jautājumiem.

Reizēm bērni saka, ka viņiem ir bail doties uz tiesu. Visbiežāk tas ir tāpēc, ka viņi nemaz nezina, kas ir tiesa. Pēc tam viņi atbild, ka ir pārstājuši baidīties, kad uzzināja, kas patiesībā ir tiesa. Tu par tiesu zini jau ļoti daudz.

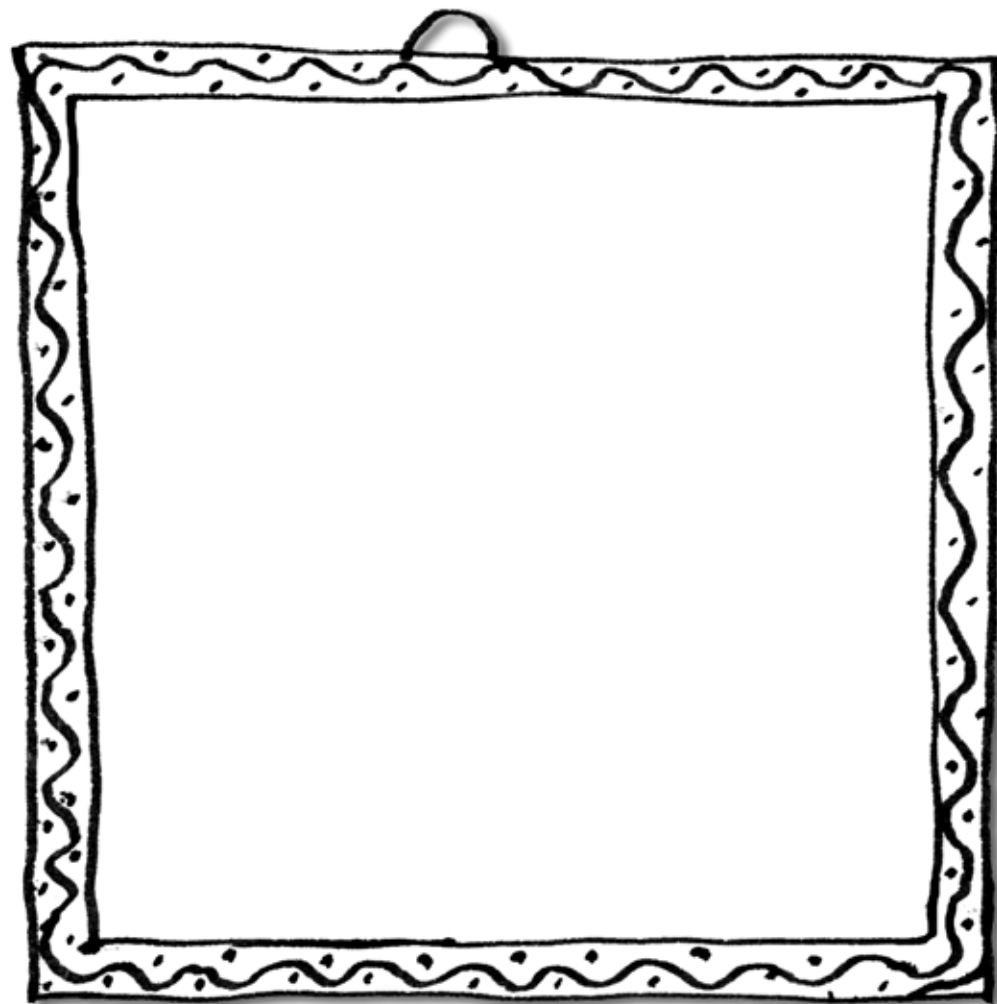
Vai vēl mazliet baidies? Ja tā, tad šeit vari uzzīmēt to, no kā Tu baidies.

Kā Tu domā, kas Tev palīdzētu justies drošāk? Tu varētu to uzzīmēt.

Uzzīmē bildīti, kurā Tu vairs neesi nobijies (-usies).

Ja Tev ir vēl kādi jautājumi, tad pārrunā tos ar pieaugušajiem.

Beiggas

The word "Beiggas" is written in a thick, rounded, hand-drawn font. The letter 'B' has a butterfly perched on its top left. The letter 'e' contains a simple smiling face with a single arm raised. The letter 'g' has a small flower on its stem. The letter 'a' has a small flower on its top right. The letter 's' has a larger flower on its right side. The entire word sits on a thin horizontal line.